

szó egyébként, kiderül, ha kiderítjük, ehhez azonban Villon és Robespierre nyelve kell, vagy mehetünk mi is a Youtube-ra. Érdekes megoldásnak tűnik, akárcsak az a „szigorú, de jóságos” e-mail, amit Hóbuca Hugó mestere (sic!) küld tanítványának: kicsit megdorgálja az ábrándos hőembert, majd feloldja száműzetését s az első hó lehullásának időpontját jelöli ki a hazatérés időpontjául. Azon, tartván a 7. fejezetnél, már nem is csodálkozunk, hogy megint egy olyan mondatba botlunk, ami egészen döbbenetes távlatot nyit előttünk: „Makk Marci döbbenet látta, hogy a számítógépnél ülő Hugó havában két megmagyarázhatatlan eredetű csík indul el” (38).

És akkor innen már tényleg nincs tovább, de ismét csalatkozunk, mert a 8. fejezetben, egészen döbbenetes fordulattal leesik szeptemberben az első hó, Hóbuca Hugó sikeresen elolvad, de kvázi erkölcsi végrendeleként még visszaír a más(hol)világról. Levelében arra kéri Melániát, ugyan bocsásson már meg Rótfülű Dezsőnek (öt közben sikeresen elfelejtettük): „»Kedves Melánia, kérlek, bocsáss meg Rótfülű Dezsőnek, ahogy egy olyan bölcs keresztény mókushölgyhez illik, amilyenek mindig is tartottalak»” (42).

A kötetillusztráció is inkább mondható átlagosnak és megszokottnak, semmi extrát nem vonultatnak fel a képek (talán akvarellek). Funkciójukat tekintve Keszeg Ágnes képei a magyarító illusztráció kategóriájába sorolhatók: szorosan igyekeznek kapcsolódni a cselekményhez, megjelenítendő a mókusok világát, amely egyben a többi állat és az emberek világa is. Az állatok antropomorfizáltak, saját társadalommal és értékrenddel rendelkeznek, ebben a világban kellene eligazodnia főhősnek és olvasónak egyaránt. Ez nagyon nehezen megy, mert ez a világ maximum a kereteit jelöli ki annak a térnek, ahol a szereplők csetlenek és botlanak a rosszul megépített kulisszák között.

Meggyőződésem, hogy ez a könyv távol esik az igényes prózától, így az igényes gyermekprózától is. Sokkal alaposabb szerkesztői munkával, nagyobb szerzői energiabefektetéssel mindez talán elkerülhető lett volna. A *Hóbuca Hugó a mókusoknál* így külsejében sokat ígér, mindebből azonban szinte semmi sem valósul meg. Ennél sokkal nagyobb alázatot érdemlünk: gyerekek, kritikusok, olvasók vágyjuk a szöveg örömét, elvárjuk a felhőtlen szórakoztatást.

Finy Petra

A csodálatos szemüveg

Illusztrátor: Herbszt László

Naphegy Kiadó
Budapest, 2011

Debreceni Boglárka

CSODASZEMÜVEG, GÓLEMGYŰRŰ, FERRARIGÖRDESZKA

Kicsi Kovács Áron vérbeli vagány, igazi nagyvárosi srác, piros gördeszkája üde színfoltként tűnik fel Budapest szürke utcáin. Görivel jár a boltba, tejet venni, a dédimamájához, aki, miután gondosan a kamrába rejt a porcelánfigurákat, mindig kölcsönadja neki hosszú, kampós botját, hogy „lökhesse magát deszkázás közben a lakásban”, és a Toldi utcai óvodába is. Bátran ugrat a lépcsőfokokon, fekete kardigánja lobog utána a szélben, úgy repül, mint Batman, édesanyja pedig azon aggódik, hogy ha ez így megy tovább, az esküvőjére is piros gördeszkával érkezik majd. Persze kicsi Kovács Áron, aki a deszkára állva már majdnem olyan magas, mint egy felnőtt fele, megnyugtatja, hogy ne féljen, addigra vesz magának egy sokkal komolyabb, jóval menőbb deszkát.

Amikor kicsi Kovács Áron ötéves lesz, kap egy szemüveget. Meglepő fordulat, nehéz elképzelni egy tuti srácot szemüvegesen, mert a pápaszemesekek általában nem deszkáznak, nem száguldoznak az utcán, mint a szuperhősök. Márpedig főszereplőnk továbbra is ugyanolyan belevaló kislány, mint volt, sőt, ha lehet, még kalandvágyóbb, még izgalmasabb karakter, hiszen a szemüvege segítségével olyan dolgokat fedez fel a világban, melyek korábban rejtve maradtak előtte, és azok előtt, akiknek nincsen „csodaszemrevalójuk”. Kiderül ugyanis, hogy a csúnyácska, kicsit ferde, kicsit karcos okuláré, aminek az egyik szeme sír, a másik ne-

vet, varázserővel bír. Egyrészt védi Áron egyik legfontosabb testrészét, amikor nem engedi, hogy a szemébe csapódjon a buszok által felvert sár, a veszekedő óvó néni fröcsögő nyála, a pukkanós bécsi virsli leve vagy a rossz irányba tartott tubusból kinyomott ketchup, másrészt, és ez az, ami igazán lényeges, varázslatosnak mutatja az egész világot, a fővárost, az embereket. A tizenhatos buszon utazó ismeretlen hölgy kócos haja hirtelen madárfészekké változik, amiben fiókák fészkelnek, a gördeszka tűzpiros, dögös Ferrarivá alakul át, a nyúlánk Erzsébet híd csupasz dinoszaurusz-csontvázként ível át a Duna felett, a Toldi téren a szökőkút egy bálna légzőnyílásává transzformálódik. Az uszályok a Dunán óriási fókák, az oszlopon forgó óra a Nyugati téren csillogó drágakövekkel kirakott gyűrű egy földbe dermedt gólem ujján, a teniszpálya ponyvája hiú békaként puffadozik.

A szemüveg tehát klassz cucc, a tárgynak köszönhetően a város megtelik étellel, mesével. Finy Petra valós tereken, utcákon kíséri végig főhősét és olvasóit, bárki által bejárható színtereken, gyermekora helyszíneihez való ragaszkodása, Budapest-szeretete áthatja az egész történetet. Nem hiába írja Wittmann Ildikó, hogy „végre egy igazi »Budapester« könyv”.¹ Wittmannak igaza van abban, hogy az írók által korábban csodálatosként „lefestett” főváros képe hiányzik a kortárs irodalmi alkotásokból, valamint hogy a szép és a jó dolgok napról napra egyre csúnyábbakká, rosszabbakká válnak képzeletünkben, holott Budapest, a hibáival együtt is, szerethető. Persze minden nézőpont kérdése, erre hívja fel a figyelmet *A csodálatos szemüveg*: ha nem lehet megváltoztatni azokat a dolgokat, amik nem tetszenek, meg kell változtatni a módot, ahogyan gondolkodunk róluk, ugyanis mi tulajdonítunk mindennek jelentést.

Finy pozitív szemléletmódra tanít, átlendít a nehéz élethelyzeteken, segít elsajátítani a derültség képességét, megmutatja, hogy az élet szép. Tudatosítja olvasóiban, hogy amikor felteszik a varázsszemüvegüket, olyanok látják a világot, amilyennek valójában látni szeretnék: vidámnak, különlegesnek vagy, amennyiben nem megfelelő a látásmódjuk, akár szomorúnak, romlottnak is észlelhetik. A gyermekek képesek megtalálni, megpillantani a rejtett csodákat, olyan szépségeket fedeznek fel, amelyek mellett a felnőttek általában elsietnek, elsiklanak. A szemüveges, morgós Mira nagynéni, aki kicsi Kovács Áronnal és annak szüleiével a Balatonhoz utazik, például mindent rútabbnak, félelmetesebb-

1 WITTMANN Ildikó, *Kicsi Kovács Áron története egy szemrevaló könyvben*, gyermekirodalom.hu 2012. május 20., www.gyermekirodalom.hu/?p=458.

nek lát, mint amilyen valójában, mivel az ő varázsszemüvege rossz. „Aki [...] ráér a felnőttek közül szemlélődni, az inkább a dolgok sötét oldalát látja” – írja Lantos István a könyvről szóló ismertetőjében.² Megváltozni azonban sohasem késő, még az öreg Mira néni is képes rá, s miután felpróbálja kicsi Kovács Áron szemüvegét, addig keresgél az optikusnál, amíg nem talál egy, az övéhez hasonlót.

Valójában nem kell szemüveg ahhoz, hogy az ember hasonlóképpen lásson, mint az író vagy kicsi Kovács Áron. Pompor Zoltán a következőképpen fogalmaz: „Finy Petra szövegvarázslata képes elhittetni az olvasóval, hogy a kicsi Kovács Áronnak szemüvege van – pedig nincs is. Az öt éves kora óta viselt csodálatos szemüveg nem más, mint a gyermeki világlátás, szemléletmód. Tudjuk, a gyerekek másként látják a világot, az öt évesek egészen vad dolgokat képzelnek bele. A valóság és a fantázia határai elmosódnak, minden megtelik étellel.”³ A főhős felnőtté válása kiválóan példázza, hogyan hagyja elveszni az ember gyermeki világlátását. „Ahogy telt-múlt az idő, a kicsi Kovács Áron egyre ritkábban használta a szemüvegét. Megerősödött a szeme, nem volt rá szüksége. A mesék helyett már komolyabb dolgok foglalkoztatták: a pénz és a szerelem. A neve is komolyabb lett. Nem kicsi Kovács Áronnak, hanem nagy Kovács Áronnak hívták” (49). Nagy Kovács Áron nagy szerencséje, hogy egy napon fia születik, aki gyermekkorában ugyanúgy (csoda)szemüveget kap, mint az apja régen, így a papa újra előkeresheti, felteheti a sajátját, hogy meséljen gyermekének a város csodálványeiról.

Finy játszik a képekkel és a szavakkal, egyszerű nyelvezetű, humort és ironiát ötvöző, fantasztikus víziókkal vegyítő, rövid lélegzetű meséje szülők és gyermekek kedvence lehet egyaránt. Néhány vélemény szerint⁴ a történet bizonyos részei nem kapcsolódnak szervesen egymáshoz, két helyen, a „felvezető rész” és a „szemüveges budapesti korszak”, valamint

2 LANTOS István, *Könyvbeti kedvenc*, csodaceruza.hu 2011. június 3., http://csodaceruza.hu/?p=4315.

3 POMPOR Zoltán, *Árváltozástan*, prae.hu, www.prae.hu/prae/articles.php?aid=4206.

4 E kritikai megítélés olvasható a korábban említett Wittmann-szövegben, valamint megjelenik az egyik blogbejegyzésben is. „De talán egy más szerkesztési elv alkalmazásával kevésbé csúszkáltunk volna az idősikokban [...] Egy kicsit töredezett a történet, ami mögött az olvasónak kell megkeresnie a koncepciót.” (WITTMANN, I. m.) „A mese kibővült, az elejére bekerült egy külön kis történet kicsi Kovács Áronról és a piros gördeszka-járól. Ebből váltunk hirtelen a szemüveges témára – számomra a kettő között van egy kis szakadék, nagyon hirtelen a váltás a vagányan gördeszkazó gyerek meg a szemüveg között. A kicsi Kovács Áron inkább most közlekedési eszközökön utazza be Budapestet és lát mindig valami egészen más, életteli dolgot az önmagában érdektelen valóság helyett.” (HANNA, *Meséld tovább!*, pagony.hu 2011. június 14., www.pagony.hu/meseld-tovabb.)

ez utóbbi és a balatoni kiruccanás között törés figyelhető meg a szövegben. *A csodálatos szemüveg* a Naphegy Kiadó Aranyvackor-pályázatára készült, írója 2009-ben Aranyvackor-különdíjat kapott. A pályázatra beadott anyagból – Finy egyik nyilatkozata alapján – még hiányzott a balatoni epizód és néhány budapesti helyszín, ezekkel a részekkel később egészítette ki munkáját.⁵ Ennek ellenére „törés” nem érzékelhető, nincs „éles váltás” a „blokkok” között, a történetmesélő nem „csúszkál az idősíkokban”, megfelelő módon alakítja a történetet, és, ami a legfontosabb, mindig életben tartja, nem hagyja unalomba fulladni a sztorit. A szöveg dinamikussá válásához hozzájárul a változás megjelenítése, az idő múlásának érzékeltetése is.

Finy tiszteli a másságot, a természetet, környezetét, a családi értéket. Azon törekvése, hogy felnőtteknek is szóló meséket ír, a gyermekek életében komoly problémaként felmerülő élethelyzeteket, érzéseket jelenít meg munkáiban, tevékenységét a régi nagy „mesemondókéval”, Lázár Ervin, Weöres Sándor, Szabó Magda munkásságával rokonítja, amellet, hogy a mai világban élő, „modern” gyermekekhez szól. Ő maga a következőket mondja erről: „Néha úgy tűnik, mintha én csak problémamegoldó könyveket írnék, és talán kicsit így is van. Annyival nehezebb lett ugyanis lelkileg a mai gyerekek élete az előző generációk életéhez képest, azáltal, hogy mikro- és makroközösségek hullottak szét, és az emberek többségének már alig vannak igazi társai, úgyhogy szükség van szerintem olyan könyvekre, melyek őszinték tudnak lenni, mint egy barát. És beszélnek a rossz dolgokról is.”⁶

Finy Petra nemcsak az írásait, hanem könyveinek megjelenését tekintve is igényes, a legjobb grafikusokkal dolgozik együtt, többek között Szegedi Katával (*Maja tizenkét babája*, 2011), Holló Annával (*Gréta garbója*, 2009), Tomasso Levente Tanival (*Az ovi-ügy*, 2009; *A tesó-ügy*, 2009; *A doki-ügy*, 2010), Gyöngyösi Adriennel (*Lámpalány meséi*, 2008; *Bögreúr meséi*, 2010; *Seprűsrác meséi*, 2012), Takács Marival (*A Fehér Hercegnő és az Arany Sárkány*, 2009). A Pozsonyi Pagony, a Csimota és a Naphegy Kiadó, melyeknél eddig megjelentek gyerekkönyvei, egyaránt komoly művészi értékkel bíró munkák kiadásán fáradozik. *A csodálatos szemüveg* egy olyan grafikusművész keze munkáját dicséri, akivel a szerző korábban a reklámszakmában dolgozott együtt. Herbszt László első

5 *Játék a képekkel. Interjú Finy Petrával és Herbszt Lászlóval, A csodálatos szemüveg alkotóival*, pagony.hu 2011. október 5., www.pagony.hu/jatek-a-kepekkel.

6 *„Autóban tudok a legjobban írni”*. Szekeres Niki interjúja Finy Petrával, pagony.hu 2010. május 25., www.pagony.hu/autoban-tudok-a-legjobban-irni-interjunk-finy-petraval.

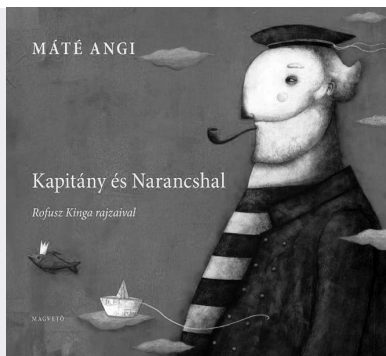
mesekönyv-illusztrátori munkája volt ez, de évtizedes tapasztalatának és tehetségének köszönhetően kiválóan megoldotta a feladatot, s ahhoz, hogy elnyerte a tervezőgrafikusok számára alapított, a nem kifejezetten „profitorientált”, a kulturális értékekhez közvetlenül kapcsolódó munkákat jutalmazó rangos Aranyrajzszőg Díjat, nagyban hozzásegítette a könyvhöz társított grafikák elkészítése. Ennek a munkának köszönhetően a két alkotó között hosszú távú együttműködés jött létre, így Herbszt tervezte a nemrég megjelent, felnőtteknek szóló *Madár-asszony* című regény borítótervét, valamint a hamarosan kézbe vehető, egy cukorbeteg kisfiúról szóló *Szárnyak és paták* rajzain is ő dolgozik.

A csodálatos szemüveg esetében Herbszt vegyes technikát alkalmazott; először kompozíciós vázlatokat készített, azután fekete-fehér, mérethelyes oldalpárokat, tablet segítségével, majd számítógéppel színezte munkáit, különböző színflekkekkel, vonalakkal adva izgalmas textúrát grafikáinak, életre keltve alakjait. A stílusról a következőt mondta: „Talán a retrós érzés a papír- és színhasználatból ered. A papírválasztás a könyvtervezés egyik legfontosabb eleme: jó papírválasztással sokat hozzá lehet tenni a hatáshoz, ám ugyanígy rosszal sokat el is lehet venni belőle. A könyvtervezés tulajdonképpen tárgytervezés: fontos, hogy a tárgy jól működjön a környezetében, a könyvesboltban. Petra sztorija szinte teljes egészében nagy Kovács Áron gyermekkorában játszódik, a 20–30 évvel ezelőtti múltban, amikor vidéken még faros Ikarus buszok közlekedtek, az óvó nénik fűzős egészségügyi cipőt hordtak, és ez az érzés határozta meg a stílust.”⁷

Az illusztrációk szellemesek, jellemzőjük a nosztalgikus hangvétel, az összetettség, egységesség, tökéletesen megfelelnek a Magyarországon a szöveghangsúlyos könyvekhez való ragaszkodás miatt még kevésbé elterjedt *picture book* követelményeinek. A figurák megjelenítése ötletes, a vonalakból sok helyen, ahol nem is számítunk rá, mesészerű lények válnak, a busz által felcsapódó sártengerből halak, csigák, piszokkal beterített emberi arcok úsznak elő, a régi, kopott pad fatámláján életre kelnek a karcok és a firkák, az „indusztriális” uszály-fókáknak nehézsúlyú vasrobotokként lebegnek a folyó vizének felszínén. A grafikus játszik a perspektívával is, a hatalmaskodó Helga óvó nénit békaperspektívából, a várost madártávlatból ábrázolja, az óriás torkába közvetlenül belenézhetünk.

7 ELEKES Dóra, *Fontos a narratíva*. Interjú Herbszt Lászlóval, meseutca.hu/2011/06/14/fontos-a-narrativa.

Finy Petra és Herbszt László könyvét érdemes kézbe venni, mert a móka, a felfedezés nem fejeződik be a mese végét értével: igazán csak akkor kezdődik a kaland, amikor az ember kilép az utcára és meglátja saját csodalényeit!

Máté Angi

Kapitány és Narancshal

Illusztrátor: Rofusz Kinga

Magvető Kiadó
Budapest, 2012

Mezey Alexa

A KERESÉS AZ, AMIKOR MENNI KELL...

Máté Angi legújabb gyermekkönyve (Rofusz Kinga kiváló rajzaival), a *Kapitány és Narancshal* egy egészen furcsa tengerészkapitány kalandjait meséli el, aki felhagy a parancsolgatással, elhagyja legénységét és egyetlen barátjával, Narancshallal átköltözik egy hidra, ahol a víz közepében maradhat. Kalandjai során meghallgatja a locsolókocsi, a szél és a rák történetét, elveszíti, majd újra megtalálja szeretett Narancshalát, és rájön, hogy a keresés az, amikor menni kell, és ki kell találni dolgokat. Mindezek ellenére mégsem egy hagyományos értelemben vett mesekönyvről van szó.

A könyv szerkezeti felépítése viszonylag egységes, minden újabb témához egy újabb fejezetet rendel a szerző, amelyeket a szövegből kiemelt kék címekkel választ el egymástól. Ezek a kiemelt részek gyakran a hozzájuk rendelt történet tanulságára, végkifejletére utalnak, mintegy megelőlegezve azokat. Ez akár jól is működhetne, de sokszor inkább csak megzavarja az olvasást, megakasztja az egyébként folyékonyan gör-

dülő mesét. Így bár a szöveg tagolása logikus, mégsem ad hozzá, inkább elvesz annak értékéből. Szerencsére a mese mégsem válik töredezetté, hiszen a történet kap egyfajta keretet, melynek fő motívuma a búcsúzás: az elején a kapitány válik el legénységétől, a végén pedig Narancshal a kapitánytól. Így a történet teljes egészésként működik, a mesékbe szőtt mesék pedig nem megtörik, csupán finoman és élvezetes módon egészítik ki az alaptörténetet.

Annak ellenére sem zavarják ezek a betétek az olvasást, hogy egy másfajta szöveghagyományt, a „volt egyszer egy” népmesei tradícióját idézik meg minden előfordulásukkor. A kapitány városban való bolyongása során meghallgatja a különböző szereplők meséit, amelyek egyre közelebb és közelebb viszik elveszett Narancshalához és útjának valódi céljához: hogy megtalálja helyét a világban. Ez a hagyomány, a megszokottabb forma jól ellensúlyozza az egyébként szokványosnak aligha mondható stílusú és történetvezetésű szöveget, enyhítve az első olvasáskor esetlegesen felmerülő idegenkedésen. Hiszen azt azért be kell látnunk, hogy a *Kapitány és Narancshal* nem megszokott módon a történetre, hanem inkább a nyelvezetre, az olvasóban, hallgatóban keltett érzésekre épít.

A szerző az előbbi mellett a tanmesék tradícióját is megeleveníti. Ki ne ismerné Ezópusz meséit, amelyeknek gyakran állatok a főszereplői, és kissé didaktikus módon világítanak rá az élet nagy igazságaira? A *Kapitány és Narancshal*ban ide sorolható például egy finom utalás a vasárnapi ruha fontosságára, amelyet a kapitány – az ünnepi hagyományhoz kötve – vasárnap visel, illetve akkor, amikor kedves barátaira gondol. A szeretet ünnepként jelenik itt meg, aminek révén fontos üzenetet közvetít a szerző, de távol marad a didaktikusságtól. Egy másik ilyen tanmeseszerű rész a Tejeskocsi és a Locsolókocsi barátságának története, ahol a Tejeskocsi elvesztett barátját igyekszik visszaszerezni és eközben tejescsonkává – azaz tejből készült jégcsúszdává – változtatja a világot. Ezek a mozzanatok anélkül mutatnak rá az élet fontos dolgaira, hogy nyilvánvalóságukkal vagy erőltettségükkel ellenérzést váltanának ki az olvasóban.

Talán ezen a hagyományon kívül esnek, mégis valamifajta tanításra törekszenek azok a részek, amelyek fokozatosan, lépcsőzetes módon építik fel egy-egy jelenségnek, tárgynak, helynek a magyarázatát. Erre egy gyengébben sikerült példa az állatkert leírása, amely túlságosan egyszerűre és kissé bugyutára sikeredett, annak ellenére, hogy a szerző ötlete, miszerint feleleveníti azt a szokást, hogy az ember általa nem ismert